

Fenyvesi Áron

Csontó paksi pixeljei

Gondolattöredékek a kortárs magyar képzőművészet középgenerációjáról

Csontó Lajos *God Bless* című kiállítása

➤ Paksi Képtár, Paks

➤ 2011. szeptember 13 – november 6.

Nehéz egy olyan történet elemeit egymáshoz illeszteni és analizálni, amely már jóval azelőtt elkezdődött, mielőtt az elemző tudatában lett volna saját elemző mivoltának, ami által bármily áttételesen is, de a történet részesévé válhat. Így van ez valahogy most is, hiszen a recenzens – azaz jómagam – relatíve későn kapcsolódik be közvetlenül a történetbe, amit ma általánosan a magyar kortárs művészet középgenerációjának történeteként nevezhetnénk. Ez felveti a kérdést: lehetséges-e, hogy ebben a helyzetben az író hiteles krónikás legyen? A szóban forgó generáció egy, már mérete okán is fontos alkotása lehet CSONTÓ LAJOS *God Bless* című installációja, de elmondhatjuk-e a mű történetét anélkül, hogy reflektálnánk arra, hogy Csontó és generáció-társai egész alkotói korszakokat zártak le már le az írás létrejötté előtt? Én Csontó munkáival például az Ex-Symposium „dokumentum” számában találkoztam először 2000-ben – azóta is az a fekete-fehér képeket és szövegeket egymásra-úszató, valamint a későbbi sír-felirat stílusjegyeit magán viselő sorozat a legmeghatározóbb élményem Csontó művészete kapcsán. Persze a Paksi Képtárban nemrég bezárt kiállítás legalább egy évtizeddel későbbi mű ahhoz képest, de ha más miatt nem is, hát a feliratok miatt nyilvánvalóan nem független a korábbiaktól. Még akkor sem, ha András Edit azt írja – és miért ne hinnék neki –, hogy „Csontó fluid individuum, s a foly-

CSONTÓ LAJOS
God Bless, 2011, © fotó: Sulyok Miklós

tonosan alakuló, változó identitás elvét vallja”.¹ Az én szerény megfigyelésem szerint is minimum gumifalúnak tűnik az a műfaji kategória, amibe Csontó műveit be lehetne sorolni, hiszen ennek az életműnek szerves részét képezik grafikai, fotó- és szövegalapú munkák, valamint most már installációk is.

Csontó Lajos megtestesíti ugyanis – számomra legalábbis mindenképpen – annak a magyar középgenerációs kortárs képzőművésznek az archetípusát, akinek a munkáit – az első hallásra kissé ellentmondásosnak hangzó, másodjára azonban rendkívül találó és máig is érvényes –, az András Gábor nevével fémjelzett ún. „érzéki” vagy szenzuális konceptualizmus kategóriával lehet csak illetni. Ez különösen igaz paksi munkájára, de a korábbiakra is természetesen, még akkor is, ha Csontó alapvető érdeklődési körébe a szöveg, és a valamiféleképpen mégiscsak leginkább képként leírható terminus közötti kapcsolatok vizsgálata, vagy éppen azok enigmatikus rövidre zárása tartozik. Magyarán az a határterület, ahol kép és szöveg összeér, mind-egy, melyik rugói feszülnek meg inkább. Csontó ebből kifolyólag számomra olyan, mintha egy szűkszavú, de bölcs szifnx lenne, aki emblematisz felmondásaival és szóösszetételeivel még a fel nem tett kérdésekre is válaszokat ad.

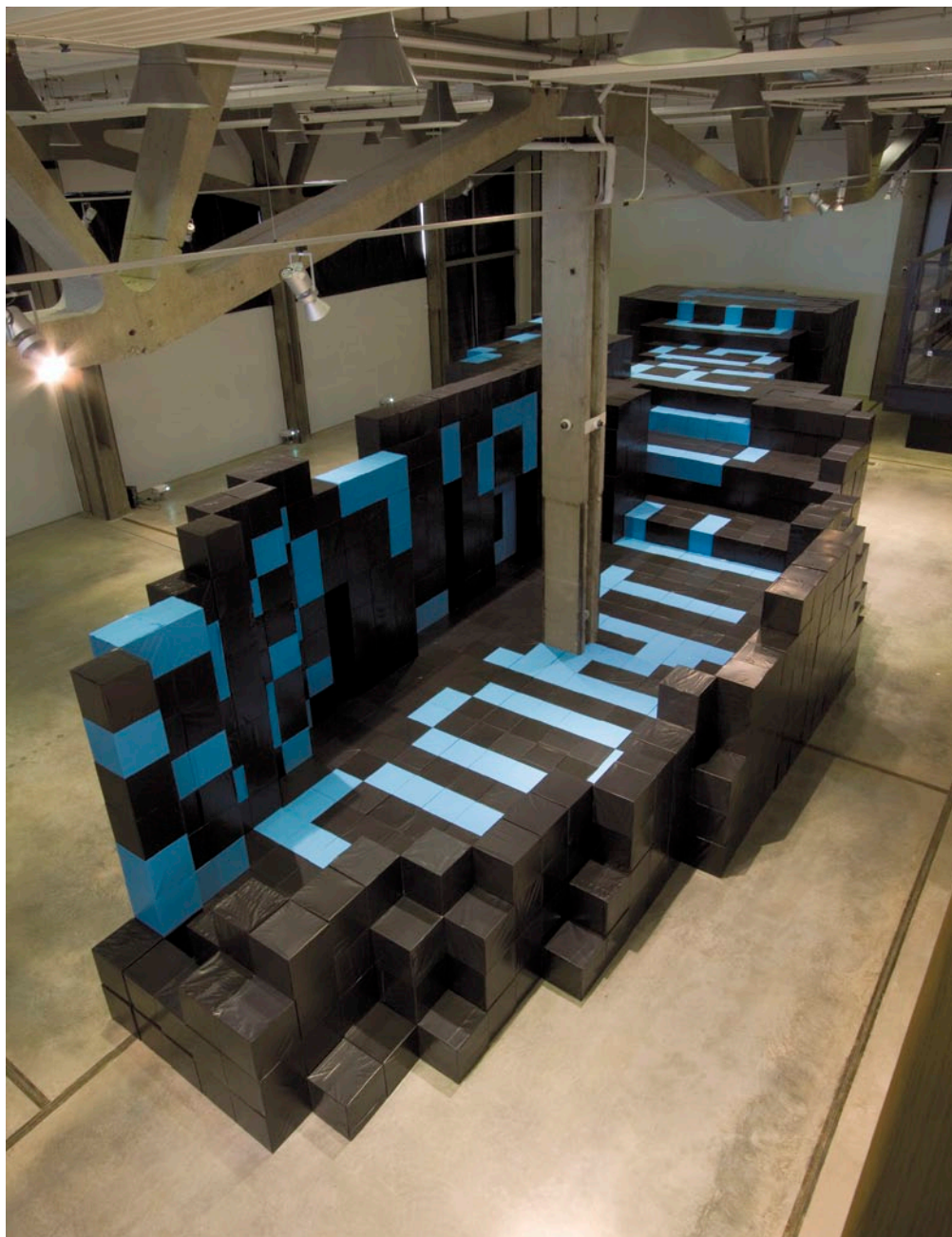
A konkrét költészetig azért nem merészkedik el, legyen alapállása bármilyen poétikus is. Ezen módszer élvezetének pedig egyedül a befogadó vagy a néző játékossága szabhat határt, ami persze nem minden esetben végtelen.

A magyar kortársak közül talán csak Benczúr Emese sűrített több elemet ebbe a szöveg-kép-tárgy viszonylatba, aki a néző mozgásának játékosságát is bekomponálja műveibe, mielőtt szimbolikus formakonstrukciójába zárná össze a konceptualizmus fent említett három alapelemét (szöveg-tárgy-kép). És csak Baglyas Erika, teszem hozzá rögtön, emelte költőibb magasságokba, nagyon is intim szövegeivel.

Még úgy nagy általánosságban megjegyezném azt is, hogy sok szempontból tanulságos az, ahogyan ma Csontónak, mint a középgeneráció – sokak véleménye szerint – fontos alakjának műfaji besorolhatatlansága alakul. Hiszen egy egyértelműen sikeres, új-médiával is foglalkozó alkotó lép a tér-installálás útjára, dacára sok tényezőnek. A végtelen, és nem biztos, hogy parttalan kísérletezőkedv jellemzi Csontó generációjának sok más alakját is, akiket ennek ellenére sokszor hálátlanul, szinte lezárt egységnek tekint a magyar képzőművészet bemutató intézményrendszer nagy része. Talán túlságosan is felgyorsult már – csak a nagy számok törvénye okán is – a kortárs képzőművészet történetesítése, és mintha már meg is

¹ András Edit: *Vizuális napló. Csontó Lajos videóinstallációja*, Új Művészet, 2005/2.

lennének a kitalált, de még meg nem írt fac-
hok a magyar középgeneráció alkotói számára
a művészettörténet salgópolcán. Csak éppen
nemigen akad olyan intézmény 2011 végén
Magyarországon, ami határozottan és hango-
san vállalná azt a programot, hogy ún. „mid-
career” retrospektív kiállításokat szervez, ami
által segítené a művészek helyének megta-
lálását abban a nagy panorámaképben, amit
magyar kortárs képzőművészetnek nevez-
hetnénk. Így lehet némi igazság abban, hogy
a magyar középgeneráció továbbra is szinte
visszhangtalanul hozza létre efemer instal-
lációt, és új-média alapú műveit, amelyekkel
egy-egy csoportos kiállításon kívül máshol nem
találkozhat a közönség. A Paksi Képtár kiállítási
programja is érdekes ebből a szempontból,
hiszen óriási tér áll a művészek rendelkezésére.
Nem egyszerű feladat nagyméretű műveken
és nagyívű produkciókon úrrá lenni; a legtöbb
esetben nincs is mód a paksihoz hasonló lép-
tékben gondolkodni. Csontónak most min-
denesetre volt alkalmunk Pakson nagyot alkotni.
De még ennek a méretének köszönhetően is
nagyon érzéki installáció kapcsán is felvetőd-
het a kérdés, hogy mi a célja, megfelelő for-
mája, formátuma az ilyen típusú konceptuális
művészetnek? Független-e egy mű létjogosultsága
a térbeli dimenziótól? Mi különbözteti meg
jelen esetben a ténylegesen meg is valósult
művet a kockacukrokból épített makettjétől?
Annyi bizonyos, hogy a Csontó-féle „katedrális”
installáció, egy óriási analóg pixelfalra vagy
valamiféle különleges háromdimenziós moni-
torra hasonlít. Megdermedt futófény a templom
digitális tégláin. Az egyenméretű fekete fóliá-
val bevont dobozok között ugyanis található
olyanok is, amik kék fóliával vannak bevonva, és
ezek mintha pixelláttan írják ki a két különböző
nézetből kirajzolódó két hatalmas feliratot: *God
Bless* és *Don't Forget*. A munka természetesen a
léptékváltásra is rájátszik, hiszen a pixellizáció
általában akkor jön létre, amikor egy kis fel-
iratot vagy képet nagyméretűre „húzzunk fel”.
Lehet-e pixel-szavakból, képekből tényleges
katedrális építeni? Csontó most épített egyet.
De hogy mire emlékezzünk és hogy kit áldjon
Isten? – arra nincs pontos válaszom. Nem is
célom megtalálni. Nyilván egyszerű lenne vala-
miféle teológiai vagy egzisztencialista kérdéssé
formálni ezeket. Ennél sokkal érdekesebb az,
hogy itt tényleg betűkből és szavakból épül fel
egy többhajós templom – úgy, hogy közben a
feliratok pixelfelbontása azok kép-természetére
is reflektál. Én ennyi dobozott jelentéssel már
boldogan távozom Paksról. Amennyiben viszont
a Csontó kapcsán gyakran emlegetett önterápia
esete is fennforogna, akkor túl intimnek és zárt-
nak találnám a fogalmak körét ahhoz, hogy én
ehhez kívülállóként bármilyen módon is kapcsolo-
lódni tudjak.

CSONTÓ LAJOS
God Bless, 2011, © fotó: Sulyok Miklós

Ami mégsem hagy nyugodni, az az, hogy néhány gondolat-kísérlet után szá-
momra kicsit a magyar középgeneráció mementójaként kezdett el működni
az építmény. Főleg akkor zavarhat ez, ha erre a jelentéstartalomra vetítettem
a Baglyas Erika által emlegetett „süllyedő katedrális” ideát. És az installáció két-
ségtelenül az elmúlás felett is mereng, a sok vízprojekció is talán ezt a medita-
tív állapotot idézi elő. És felrémlik, hogy a néhol rommá visszabontott építmény
süllyedésében nekem is lehet felelősségem, a magyar kortárs művészeti színtér
egy ágenseként. Hirtelen mintha a magyar kortárs képzőművészet Atlantiszában
járnék, amiről – nem kis megnyugvásomra szolgált ez a gondolat – talán rajtam
kívül álló okok miatt is vajmi keveset tudok vagy tudhatok, hiszen kevés értel-
mezési keretet felvázoló összefoglaló csoportos vagy retrospektív kiállítás, írás,
tanulmány, könyv jelent meg Csontó generációjáról, arról, hogy mi is történt a
magyar képzőművészetben a kilencvenes években. De szeretném nem idegen-
ként érezni magam ebben a képzelt térben, amikor a dobozok sötétjében tapoga-
tózok a szabadon hagyott járatokban. Szeretném otthon érezni magam ebben a
közegben, és ehhez mindenféleképpen sok, a Paksi Képtárhoz hasonló kiállítási
kezdeményezés és alkalom szükséges. Talán egy másik kék-fekete Csontó felirat-
tal intek most búcsút: „Ne félj” – belépni és tapasztalni.